

**ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ «ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΠΥΡΓΟΣ»**

Το νεανικό - κοινωνικό μυθιστόρημα της Ελλην Παιονίδου «Πράσινος Πύργος» έχει πολλές αρετές. Για σκοπούς ταξινόμησης και ανάλυσης, οι αρετές αυτές θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε δυο βασικές υποδιαιρέσεις: α) Τις αρετές που εκπηγάζουν από την αισθητική αρτιότητα του έργου και β) τις αρετές που εκπορεύονται από τα μηνύματα και τις αξίες που διαπνέουν το περιεχόμενο του.

Κατά την άποψή μου, η αισθητική αρτιότητα του μυθιστορήματος «Πράσινος Πύργος» συνίσταται: α) Στην πολυεπίπεδη και πολυσύνθετη πλοκή του έργου. β) Στη λιτότητα και την οικονομία του λόγου του. γ) Στην αφηγηματική ροή και δεινότητα του ίδιου λόγου και δ) Στην αυθεντικότητα και το ρεαλιστικό υπόβαθρο των κύριων χαρακτήρων του.

Όσον αφορά τα μηνύματα και τις αξίες που διαπνέουν το περιεχόμενο του έργου, θεωρώ ότι θα μπορούσαν να ταξινομηθούν ως ακολούθως: α) Μηνύματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης. β) Μηνύματα συλλογικής εγρήγορσης. γ) Μηνύματα ηθογραφικού χαρακτήρα. δ) Φυσιολατρικά και οικολογικά μηνύματα. ε) Μηνύματα αγάπης για την παράδοση του τόπου. στ) Μηνύματα λυρισμού, ρομαντισμού και νοσταλγίας για την εποχή που τα συναισθήματα είχαν μεγαλύτερη αξία στη ζωή μας.

Όρα όμως να παρατεθούν αναλυτικότερα οι αρχικές, συνοπτικές επισημάνσεις. Πρώτα, ας μιλήσουμε για την αισθητική αρτιότητα του έργου. Η πολυεπίπεδη και πολυσύνθετη πλοκή του μύθου του βιβλίου αποτελεί αδιαμφισβήτητο τεκμήριο αισθητικής ωρίμανσης της ίδιας της συγγραφέως. Εχω την εντύπωση ότι, τουλάχιστον στα κυπριακά χρονικά, πρώτη φορά απαντώνται, σε νεανικό μυθιστόρημα, η ερωτική αφηγηματική γραμμή, η αστυνομική αφηγηματική γραμμή και η κοινωνική αφηγηματική γραμμή τόσο αρμονικά διαπλεκόμενες και τόσο λειτουργικά αλληλοϋποστηριζόμενες. Η ερωτική γραμμή του έργου χαρακτηρίζεται από ρομαντισμό, αγνότητα και αφοσίωση. Η αστυνομική γραμμή από ευρυματικότητα, φαντασία και συγγραφικά τρυκ που κρατούν αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη μέχρι τέλους. Όσον αφορά την κοινωνική γραμμή, αυτή χαρακτηρίζεται από συμμετρία, σωστή αρχιτεκτονική δόμηση και φυσιολογική ροή.

Η λιτότητα και η οικονομία του λόγου στο μυθιστόρημα «Πράσινος Πύργος» είναι παραδειγματικές. Στο όλο έργο δεν υπάρχει η παραμικρή χασμωδία ή χαλάρωση. Η συγγραφέας δεν αναλώνεται σε μακρόσυρτες και κουραστικές περιγραφές. Απουσιάζουν οι πληθωρικοί, ακαδημαϊκής ή φιλοσοφικής υφής, διάλογοι. Αντιθέτως, η Ελλη Παιονίδου διατυπώνει λόγο λιτό, συμπυκνωμένο και καίριο ενισχύοντας έτσι στον μέγιστο δυνατό βαθμό την προσβασιμότητα του αναγνωστικού κοινού στα μηνύματα που θέλει να εκπέμψει και στις αρχές και τις αξίες που επιδιώκει να εμψυχήσει.

Τα ίδια ισχύουν και για την αφηγηματική ροή και τη δεινότητα του λόγου στον «Πράσινο Πύργο». Το λεξιλόγιο, όπως επίσης η φρασεολογία και οι ιδιωματοισμοί που χρησιμοποιούνται στο όλο έργο, είναι προσεκτικά επιλεγμένα ούτως ώστε να είναι, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, προσιτά στο συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται η συγγραφέας. Ο αναγνώστης, προσωπικά έτσι το βίωσα τουλάχιστον, δεν αισθάνεται το ενδιαφέρον του να αδυνατίζει ούτε σε μια σελίδα από τις 184 του βιβλίου.

Το τέταρτο αλλά πλέον σημαντικό κεφάλαιο σε ό,τι αφορά την αισθητική αρτιότητα του έργου, στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ, είναι αυτό της αυθεντικότητας και

του ρεαλιστικού υπόβαθρου των κύριων χαρακτήρων του μυθιστορήματος. Θα έλεγα ότι τόσο οι θετικοί όσο και οι αρνητικοί χαρακτήρες του βιβλίου, κυρίως αυτοί, είναι αρκούτσως πειστικοί. Όλοι οι ήρωες του βιβλίου είναι βγαλμένοι μέσα από τη ζωή· μέσα από την κυπριακή ζωή: ο καλοκάγαθος, αγνός, συνεπής, μεθοδικός και στοχοπροσηλωμένος μπάρμπα Θωμάς, ο γενναίος, ιδεολόγος, αλτρουϊστής και φιλότιμος έφηβος Στάθης, ο μαχητικός, ευαίσθητος, διεκδικητικός και γεμάτος θέληση για αγώνα δημοσιογράφος Ανδρέας Θαλασσινός. Βέβαια, το ίδιο πειστικός και ενδεχομένως πιο ρεαλιστικών προδιαγραφών είναι και ο αρνητικός χαρακτήρας του Υπουργού Κ., κυνικός, τυχοδιώκτης, χωρίς ηθικούς φραγμούς και αναστολές.

Γενικά, όλα όσα περιγράφονται στο βιβλίο, όλα όσα διαδραματίζονται μέσα από τη δράση των κεντρικών του ηρώων, είναι τόσο γνώριμα, τόσο αληθινά, τόσο οικεία. Είναι αυτά που συμβαίνουν στο κατώφλι μας, στη διπλανή πόρτα, μέσα στο σπίτι μας. Αυτά που ο καθένας βιώνει, τόσο μέσα από προσωπικές, όσο και μέσα από συλλογικές διεργασίες και διαδικασίες.

Καιρός όμως να περάσουμε στη δεύτερη υποδιαίρεση των αρετών του βιβλίου «Πράσινος Πύργος», αυτήν που αναφέρεται στα μηνύματα και τις αξίες που διαπνέουν το περιεχόμενο του. Τα μηνύματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης είναι διάχυτα παντού και διαδραματίζουν ρόλο κυρίαρχο και πρωτεύοντα. Ο λόγος της Ελλης Παιονίδου, παρά τη λιτότητα και την απλότητα του, έχει έντονα βαθύ κοινωνικό υπόβαθρο. Ως εκ τούτου, γίνεται ιδιαίτερα καυστικός, δηκτικός, κριτικός και αξιολογικός λόγος. Τα διδάγματα εξάγονται τόσο απλά, τόσο αυθόρμητα και τόσο άμεσα που δεν αφήνεται περιθώριο παρερμηνείας ή απόδοσης τους σε άγαρμπο διδακτισμό. Ακόμα κι όταν ο μπάρμπα Θωμάς, λέει, μ' ένα κάπως αφοριστικό στυλ: *«Παιδί μου, ο πλούτος κι η εξουσία κάνουν τον άνθρωπο αδίσταχτο»*. (σελ.15).

Στο βιβλίο σκιαγραφείται, μ' ένα άκρως γλαφυρό και παραστατικό τρόπο, η σύγχρονη Κύπρος της διαπλοκής, της ιδιοτέλειας, του υπολογισμού, των μικροσυμφερόντων και του τυχοδιωκτισμού. Το ατομικό κέρδος τίθεται σε σκληρή αντιπαράθεση με το κέρδος, το όφελος, της κοινωνίας. Όταν, π.χ., μέσα από ένα δυνατό μονόλογο, αλλά με ιδεαλιστικό και ρομαντικό φόντο, ο δημοσιογράφος Ανδρέας Θαλασσινός, διερωτάται: *«Τι έχω λοιπόν να κερδίσω εγώ προσωπικά; Ίσως πολλούς μπελάδες, ίσως όμως τελικά κερδίσουν κάτι και τα παιδιά της πόλης μας. Ένα ωραίο, ασφαλισμένο χώρο για να παίζουν και να διαβάζουν· ένα μέρος όπου θα θυμηθούν ξανά πώς μυρίζει το βρεγμένο χώμα, τι χρώμα έχουν οι πεταλούδες, πώς μεγαλώνει το χόρτο, πώς τραγουδάνε τα πουλιά και τα τζίτζικια...»*.(σελ.47).

Το ίδιο έντονα με τα μηνύματα της κοινωνικής ευαισθητοποίησης δίδουν το παρών τους στο βιβλίο της Ελλης Παιονίδου και τα μηνύματα της συλλογικής εγρήγορσης. Οι ήρωες του «Πράσινου Πύργου» δεν είναι μοναχικοί καβαλλάρηδες χολιγουντιανών προδιαγραφών. Οι ήρωες του βιβλίου πετυχαίνουν τους στόχους τους και στέφουν με επιτυχία τις προσπάθειες τους μόνο μέσα από συλλογικές διεργασίες, μόνο μέσα από συντονισμένες ενέργειες, στις οποίες τους οδηγεί η συλλογική συνείδηση και η συλλογική ευαισθητοποίηση τους. Οι ήρωες της Ελλης Παιονίδου δρουν με ομαδικό πνεύμα και με πλήρη συναίσθηση της νομοτελειακής αλήθειας ότι δεν υπάρχει υποκατάστατο της συλλογικής μορφής πάλης. Μέσα από το μύθο εκθειάζεται και αναδεικνύεται η συλλογική προσπάθεια των ανθρώπων. Χωρίς την αρμονική συνεργασία του Στάθη και της μητέρας του, της οικογένειας του δημοσιογράφου Θαλασσινού, του δικηγόρου Μυτηλινιού και βεβαίως της νεαρής Γαλλίδας Μόνικας, ο τελικός στόχος, που ήταν η διάσωση του κτιρίου και

του περιβολιού του Πράσινου Πύργου, δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί.

Είναι ενδεικτικά κάποια παραδείγματα συλλογικών και συντονισμένων ενεργειών. Στην προσπάθεια αφύπνισης της κοινής γνώμης για τη διάσωση του Πράσινου Πύργου, η Μόνικα και ο Νίκος γράφουν επιστολές στις εφημερίδες, ο Ανδρέας γράφει ρεπορτάζ και άρθρα, δάσκαλοι οργανώνουν εκδηλώσεις γνωριμίας των μαθητών με το φυσικό περιβάλλον, καλλιτεχνικοί όμιλοι διοργανώνουν συναφείς εκθέσεις κ.λπ. Όλα αυτά, αλλά και ολόκληρος ο μύθος του βιβλίου όπως εξελίσσεται, υποδεικνύουν στον αναγνώστη την υπέρτατη αξία της συλλογικής προσπάθειας και κατά τρόπο ιδιαίτερος υποβλητικό, τον καθιστούν συμμετοχο στα δρώμενα του έργου.

Τα μηνύματα ηθογραφικού χαρακτήρα πλεονάζουν στο υπό παρουσίαση βιβλίο της Ελληνικής Παιονίδου. Ωστόσο, θα 'λεγα ότι η ποσότητα δεν αποβαίνει σε βάρος της ποιότητας. Το βιβλίο, όπως επισημαίνει σε σχετικό κριτικό σημείωμα του ο Ανδρέας Χατζηθωμάς «αναφέρεται σ' εκείνους τους ανθρώπους που προσπαθούν να διασώσουν ό,τι απέμεινε όρθιο στον παραδοσιακό και ηθικό χώρο του νησιού μας». (Περιοδικό Νέα Εποχή, Τ.278/2003. σελ.82). Ο αγώνας που καταγράφεται σ' ολόκληρο το βιβλίο είναι πρώτ' απ' όλα ένας αγώνας ήθους, ένας αγώνας ανάμεσα σ' αυτούς που διαθέτουν ήθος και σ' αυτούς που δεν διαθέτουν. Όπως τονίζει στο ίδιο σημείωμα ο Ανδρέας Χατζηθωμάς: «Ένας αγώνας μεταξύ διαφορετικών αντιλήψεων, στον οποίο μετέχει το συμφέρον ενάντια στην παράδοση, η εκμετάλλευση ενάντια στην ανιδιοτέλεια, οι δήμιοι του φυσικού περιβάλλοντος ενάντια στους υπερασπιστές του». (Περιοδικό Νέα Εποχή, Τ.278/2003. σελ.83).

Στο βιβλίο της Ελληνικής Παιονίδου παρουσιάζεται η σήψη και η διαφθορά της κοινωνίας μας, χωρίς καταγγελλτικούς υψηλούς τόνους, χωρίς ρητορείες και απωθητικούς διδακτισμούς. Με απλότητα, λιτότητα, αμεσότητα και πυκνότητα λόγου ψέγονται τα κακώς έχοντα της κοινωνίας μας, χωρίς πλεονασμούς κοσμητικών επιθέτων, αλλά με αισθητικά καταξιωμένα σκιαγράφηση ρεαλιστικών καταστάσεων.

Επί του προκειμένου θα είναι αρκούντως εύγλωττο να παρατεθούν κάποια ενδεικτικά παραδείγματα. Η αυτού εξοχότης «το μέσον» κατέχει δεσπόζουσα θέση στην κριτική της Ελληνικής Παιονίδου. Παρουσιάζοντας τις «δυνατότητες» του κ. Υπουργού, ο δημοσιογράφος Ανδρέας Θαλασσινός, λέει: «*Με τα "μέσα" και τις διασυνδέσεις του μπορεί να κάνει τα πάντα - να διορίσει νεαρούς επιστήμονες, να "τακτοποιήσει" παιδιά στο στρατό, να "χαρίσει" δωρεάν αεροπορικά εισιτήρια...*» (σελ.101). Αλήθεια πόσο γνώριμα, πόσο οικεία, πόσο συνηθισμένα είναι ολ' αυτά για τους πλείστους από εμάς που μετέχουν στα κοινωνικά δρώμενα.

Μένοντας πάντα στην ηθογραφική υφή του βιβλίου είναι καλό να παραθέσουμε και την ερμηνεία που δίδει η συγγραφέας για τον ευδαιμονισμό και τις τάσεις για καλοπέραση που χαρακτηρίζουν την σύγχρονη κοινωνία μας. Με αρκετή δόση χιούμορ, ειρωνείας και καυστικότητα, ένας από τους κεντρικούς ήρωες του βιβλίου, αναρωτιέται: «*Τι πάθαμε; Τι έπαθε ο τόπος μας; Μετά τον πόλεμο λες κι όλοι το ρίξαμε στο ξέφρενο φαγοπότι, καταβροχθίζοντας ό,τι βρεθεί μπροστά μας - οικόπεδα, σπίτια, φαγητά, ποτά, λεφτά... Αισθάνομαι ότι ολόκληρο το νησί έχει μετατραπεί σ' ένα τεράστιο στομάχι*». (σελ.149).

Με την ίδια ανάλαφρη, αέρινη κριτική διάθεση της η Ελλη Παιονίδου, δια στόματος του ήρωα της Νίκου, ψέγει τις κοσμικότητες, τους δήθεν, τα θεαθήναι, την εντυπωσιοθηρία, τη φιγούρα που τόσο βάνουσα προσβάλλουν και θίγουν την ουσία στα κοινωνικά δρώμενα. Λέει ο Νίκος: «*Δεν ήταν δική μου έκθεση, ήταν του υπουργού. Όλοι εκείνοι οι φουσκωμένοι γάλοι, οι κοσμικοί... Τι σχέση έχω εγώ μαζί*

τους; Οι δικοί μου φίλοι είχαν εξαφανιστεί! Βρέθηκα παγιδευμένος». (σελ.152).

Στην ίδια θεματική ενότητα μηνυμάτων του βιβλίου με γλαφυρότητα σκιαγραφείται και ψέγεται η πελατειακή σχέση πολιτικών και ψηφοφόρων στον τόπο μας, το δούναι και το λαβείν της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας. Ο δημοσιογράφος Θαλασσινός κάνει λόγο για «*απεργίες καθηγητών, των δημοσίων υπαλλήλων, των υπαλλήλων του αεροδρομίου, διαδηλώσεις των χαλαζόπληκτων, των λεμονοπαραγωγών, των, των... Ολοι ήθελαν να επωφεληθούν από τις εκλογές, να πουλήσουν ακριβά την ψήφο τους..*» (σελ.153).

Τα φυσιολατρικά και οικολογικά μηνύματα του «Πράσινου Πύργου» δεν θα μπορούσαν να απομονωθούν και να εξεταστούν ξεχωριστά. Αφού, ολόκληρο το βιβλίο είναι ένας ύμνος στη φύση και στον αγώνα για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Τα μηνύματα αυτά διαπνέουν ολόκληρο το βιβλίο από την πρώτη σελίδα μέχρι και την τελευταία του.

Όταν ο μπάρμπα Θωμάς λέει στη διαθήκη του: «*Επιθυμώ να έχουν τα παιδιά αυτό το περιβάλλον για να θυμούνται πως είναι η πραγματική ζωή, το χώμα, τα δέντρα και το χορτάρι, να βλέπουν τον ουρανό και τον ήλιο, ν' ακούνε τα πουλιά, τις μέλισσες και τα τζιτζίκια*». (σελ.13). Είναι φανερό ότι έχουμε να κάμουμε με μια φυσιολατρική προσέγγιση της σύγχρονης ζωής με μια δόση νοσταλγίας από πλευράς των παλαιότερων και μια αίσθηση απώλειας εκ μέρους και για λογαριασμό των νεώτερων γενιών.

Εδώ θα ήταν καλό να επισημανθεί και μια γεύση από μαγικό ρεαλισμό, όταν ο μπάρμπα Θωμάς συνομιλεί με τα δέντρα, τα φυτά και τα λουλούδια. Βέβαια και η ιστορία αγάπης που αποτελεί και το κύριο υπόστρωμα ολόκληρου του βιβλίου - η κλασική ιστορία αγάπης, πίστης και αφοσίωσης που ζούν αιώνια, της Γαλλίδας Μονίκ και του Κύπριου κηπουρού Θωμά, μέσα από τη γλαφυρή αφήγηση στο γράμμα της εγγονής της Μόνικας προς το νεαρό Στάθη - θυμίζουν, επίσης, κάτι από Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες, κυρίως από το μυθιστόρημα του «Ο έρωτας στα χρόνια της χολέρας».

Ό,τι ισχύει για τα φυσιολατρικά και οικολογικά μηνύματα του βιβλίου, ισχύει και για τα μηνύματα αγάπης για την παράδοση του τόπου. Κι αυτά είναι το ίδιο διάσπαρτα, το ίδιο αρμονικά διαχυμένα στην εξέλιξη όλου του μύθου στο βιβλίο. Στον «Πράσινο Πύργο» είναι αισθητή παντού μια νοσταλγική νότα για το παρελθόν, την αυθεντικότητα, την παράδοση, την απλότητα, τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων που ακόμη δεν είχαν αλλοτριωθεί από τους ρυθμούς και τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Αυτή η θαλπωρή, αυτός ο γεμάτος αγάπη νόστος για τις μέρες του χθες αναβλύζει μέσα από τις μνήμες όλων των κεντρικών ηρώων του μυθιστορήματος και κυρίως μέσα από την αφήγηση του δημοσιογράφου Ανδρέα Θαλασσινού.

Όλα τα πιο πάνω συνδέονται άρρηκτα με το τελευταίο θεματικό υποκεφάλαιο των μηνυμάτων του βιβλίου, αυτό που για σκοπούς ανάλυσης και ταξινόμησης, ονόμασα: Μηνύματα λυρισμού, ρομαντισμού και νοσταλγίας για την εποχή που τα συναισθήματα είχαν μεγαλύτερη αξία στη ζωή μας. Μέσα από αυτά τα μηνύματα οι μεγαλύτεροι αναγνώστες νιώθουν να διεγείρονται και να αφυπνούνται μέσα τους προσωπικά βιώματα, τα οποία ακούσια παραλληλίζονται με τα βιώματα των ηρώων του έργου. Έτσι, διασφαλίζεται άρτια η συμπόρευση αναγνώστη και ήρωα αφηγητή - συγγραφέα, που είναι ό,τι καλύτερο για ένα λογοτεχνικό δημιούργημα. Όσο για τους νεώτερους αναγνώστες, υποθέτω ότι κι αυτοί επιτυγχάνουν τον προσωπικό παραλληλισμό μέσα από αφηγήσεις βιωμάτων που άκουσαν δια ζώσης από πρόσωπα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος τους, γονείς, παππούδες και

γιαγιάδες.

Για να γίνουν ακόμη πιο κατανοήτα τα πιο πάνω, πιστεύω ότι είναι αρκετό να παρατεθεί ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από αφήγηση του Ανδρέα Θαλασσινού: «Έδειξα στα παιδιά το σημείο που ήταν κάποτε το σπίτι μου, με το γιασεμί στη μια μεριά, τ' αγιόκλημα στην άλλη, πίσω το περιβολάκι μια σταλιά, η μερσινιά, η νεραντζιά και το τεράστιο γέρικο πεύκο. Τι παιγνίδια δεν παίξαμε στη σκιά εκείνου του πεύκου! Παιγνίδια αυτοσχέδια που δεν χρειάζονταν έξοδα - τότε ήταν φτώχειες, τα έπαθλα μας άδεια κουτιά από τσιγάρα, σπιρτόκουτα, πώματα από μπουκάλια, βότσαλα γλυμένα απ' το κύμα... Κι όμως, παίζαμε με την ψυχή μας και τ' απόβραδο, μούσκεμα στον ιδρώτα, φτύναμε στις χούφτες να καθαρίσουμε τα γρατσουνισμένα και γεμάτα χρώματα γόνατα προτού μπούμε στο σπίτι κι αρχίσουν οι κατσάδες της μητέρας...(σελ.24).

Η ανάγνωση ενός βιβλίου, όπως και η συγγραφή του, είναι μια προσωπική υπόθεση. Όπως ο συγγραφέας είναι μόνος με τον εαυτό του και το έργο του, το ίδιο και ο αναγνώστης είναι μόνος με τον εαυτό του και το βιβλίο. Οι μνήμες, οι θύμησες, τα συναισθήματα που διεγείρει στον καθένα από εμάς ο «Πράσινος Πύργος», ασφαλώς, ποικίλλουν και διαφέρουν. Το ίδιο ισχύει για την ποικιλομορφία και τη διαφορετικότητα των αναμνήσεων, των συναισθημάτων και των λοιπών ερεθισμάτων που ώθησαν την Ελλη Παιονίδου να γράψει τον «Πράσινο Πύργο».

Όμως, έχει μεγάλη σημασία πως βιώνει ο καθένας από εμάς ένα βιβλίο, τι μνήμες και τι συναισθήματα τού διεγείρει, τι αισθητικές, πνευματικές και κοσμοθεωρητικές απαιτήσεις του, ικανοποιεί. Γι' αυτό επέλεξα να ολοκληρώσω αυτή την παρουσίαση με κάτι εντελώς προσωπικό. Και ορμώμαι από την αριστοτεχνική, την αριστουργηματική, τη γεμάτη αγάπη και νοσταλγία περιγραφή της Ελλης Παιονίδου για την παλιά κεντρική αγορά φρούτων και λαχανικών, πασιφανώς, της Λεμεσού. Αυτή η περιγραφή ξαναζωντάνεψε μέσα μου μνήμες ακριβές: Τον εργάτη πατέρα με τα χοντρά και σκληρόπετσα δάκτυλα, τα γερά μπράτσα και τους φαρδείς ώμους. Ένα χαμόγελο πλατύ και δυο βαθυγάλαζα μάτια να εκπέμπουν φως κι αγάπη. Ένα γλυκόστομο κι εύθυμο χαιρετισμό σ' όλο τον κόσμο. Ένα θεόρατο μαύρο ποδήλατο, μάρκας «Ράλλι», με δυο τεράστιες τσάντες από δερματίνη στις δυο μεριές του τιμονιού του, γεμάτες με φρέσκα φρούτα και ζαρζαβατικά. Και τον εαυτό μου πάνω στην πίσω σκάλα του ποδηλάτου, εφτά χρονών παιδάκι, με κοντό παντελόνι και σάνταλα και το μαλλί κουρεμένο πρώτο νούμερο, να κρατά από τη μέση τον πατέρα. Ν' αφουγκράζεται ήχους και βοές του παζαριού και να οσμύζεται μυρωδιές βαθειές και πλούσιες από τα γεννήματα της γης του τόπου μας.

Ευχαριστώ την Ελλη Παιονίδου από καρδιάς γι' αυτά τα συναισθήματα, γι' αυτές τις μνήμες· για την αγάπη, τη νοσταλγία και το ήθος που αναβλύζουν μέσα από τις σελίδες του βιβλίου της.

**ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΡΑΓΚΟΣ**  
**Λευκωσία Μάιος 2004**

Ευχαριστώ την Ελλη Παιονίδου  
για την αγάπη και τη νοσταλγία